

ELS DE GROEN VECHT VOOR GELIJKE KANSEN

Het gaat om

Schrijfster en europarlementariër Els de Groen (1949) is geëngageerd, gedreven en perfectionistisch. Sinds juli 2004 heeft ze voor Europa Transparant een zetel in het Europees parlement. Haar belangrijkste taak is het blootleggen van misstanden in (kandidaat)-lidstaten. Een idealist pur sang? „Vroeger heb ik gedacht dat ik de wereld kon verbeteren. Daar ben ik van teruggekomen.”

Portretserie waarin Peter van Beek op zoek gaat naar de diepere drijfveren van bekende personen.

DOOR PETER VAN BEEK

Hoe is jouw politiek bewustzijn ontwikkeld?

„Tot mijn vijftiende was ik tamelijk naïef. Ik ben opgegroeid in een harmonieus gezin waar ik alle ruimte kreeg om me te ontplooiën, maar het was ook een beschermd milieu. Ik wist weinig van de ellende in de wereld, had tijdens mijn pubertijd ook geen strijd uitgevochten met mijn ouders. Ik stemde zelfs wat mijn ouders ook stemden. Ze waren middenstanders en kozen voor de VVD, die overigens in die tijd nog niet zo conservatief was als nu. Tijdens mijn journalistieke werk voor het *Algemeen Dagblad* interviewde ik kinderen en jongeren met een totaal andere achtergrond dan ik zelf had. Ik ben me rot geschrokken. Dat was een soort ontgroening. Mijn naïeve en tamelijk zwart-witte wereldbeeld stond op zijn kop. Ik kwam keihard terecht in de werkelijkheid van oorlog, machtsmisbruik en ernstige milieuvervuiling. Plotseling besefte ik dat ik vanzelfsprekend partij koos voor de zwakke-

ren, de misdeelden en achtergestelden en daarom verkeerd stemde. Ik ben toen D'66 gaan stemmen en later PvdA, maar politiek geïnteresseerd was ik niet.”

Jaren geleden heeft de politiek al een beroep op je gedaan, maar dat heb je steeds afgehouden, omdat je het schrijverschap belangrijker vond. Waarom heb je niet voor de politiek gekozen?

„Eind jaren tachtig heb ik veel over de gevaren van nucleaire straling geschreven. Ik ben toen benaderd door de Groenen om politiek actief te worden, maar dat heb ik niet gedaan. Ik dacht dat ik met mijn boek *Straling, mag het ietsje meer zijn?* meer kon bereiken dan als ik me zou aansluiten bij een partij. Ik was kwaad over het wetenschappelijke en politieke gesjoemel met stralingsnormen. In de jaren zeventig was door de International Commission of Radiological Protection ontdekt dat de toen geldende stralingsnormen veel te soepel waren en de kankerrisico's een factor tien tot dertig hoger bleken dan was aangenomen. Ik was verbijsterd toen in 1987 CDA en VVD voor een versoepeling van de stralingsnormen stemden, terwijl alle andere partijen, van CPN tot SGP – de laatste met de Bijbel in de hand – tegenstemden. Later zijn de normen wel iets aangescherpt, maar een echte aanscherping zou de doodsteek voor de kernenergiesector betekenen en dat durft men niet.”

Eind 2003 ben je voor het eerst benaderd door Paul van Buitenen van Europa Transparant, de beweging die nu in het Europees Parlement ijvert voor transparantie en de bestrijding van corruptie, fraude en vriendsjespolitiek. Hoe zijn die contacten gelegd en waarom heb je de kandidaatstelling aanvaard?

„Ik had al vaker via de SP vragen gesteld in het Europees Parlement. Door een medewerker daar die het opneemt voor klokkenluiders leerde ik Paul van Buitenen kennen, die in 1999 de enorme fraude bij de Europese Commissie aan de kaak stelde, wat uiteindelijk leidde tot het aftreden van de hele Commissie. In december 2003 kreeg ik de vraag of ik me kandidaat wilde stellen. Ik heb daar heel lang over nagedacht, omdat ik de gevolgen voor mijn familie en mijn schrijven niet kon overzien. Toch heb ik in februari 2004 besloten de kandidatuur te aanvaarden. We

gerechtigheid

waren zeer verrast dat Europa Transparant met twee zetels in het Europees Parlement kwam, waar ik me kan bezighouden met Oost-Europa. De corruptie is daar nog gemeengoed en ik ben vast van plan dat bloot te leggen. Ik heb daar gelukkig vele goede contacten en heb me grondig verdiept in de geschiedenis en problematiek, wat nodig was voor de boeken die ik er situeerde.”

Gelijke kansen

Je schrijft al dertig jaar boeken, waarvan er wereldwijd 1,7 miljoen zijn verkocht. Wat is jouw drijfveer om te blijven schrijven?

„Het streven naar gerechtigheid. Dat geldt voor al-

les wat ik doe, niet alleen voor het schrijven. Voor mij betekent gerechtigheid gelijke kansen voor ieder mens op gebied van scholing, gezondheidszorg en geestelijke zelfontplooiing. Het mag niet van het toeval afhangen of je genoeg te eten krijgt, een dak boven je hoofd hebt, leert lezen en schrijven en in een democratie leeft. De universele rechten zijn niet bedoeld voor een kleine elite die bovendien zichzelf verrijkt door arbeid uit te besteden aan lagelonenlanden. Voor mij is een economische vluchteling in wezen niemand anders dan een mens op zoek naar het verkrijgen van universele rechten. Als we die niet als volwaardig vluchteling erkennen zijn de rechten een farce.

Veel westerlingen zijn zo gewend geraakt aan hun materiele en immateriële verworvenheden dat ze die niet meer waarderen. Een voorbeeld daarvan is vrijheid. Doordat ik veel in het Oosten kom, waar mensen decennia lang in een dictatuur hebben geleefd en met de naweën daarvan te maken hebben in de vorm van een machtige en corrupte *nomenklatoera*, word ik blijvend herinnerd aan hoe mooi vrijheid is. Overigens is die vrijheid geen vrijbrief om alles maar te zeggen, ik ben tegen een alles-mag-cultuur, want die zorgt voor chaos. We leven met veel burens, van wie de meningen of religies botsen. Om dat te vermijden moeten we ruimte afstaan, die kan worden benut voor een dialoog.”

Had je als kind al het besef van rechtvaardigheid?

„Ik was een dromer, fantaseerde over andere landen. Daarom las ik graag en toen ik kon schrijven, schreef ik verhaaltjes. Ik

„Op kleine schaal kan ik iets betekenen voor mensen. Dat is voor mij ook gerechtigheid”

was een afwezig kind. Een keer stond op mijn rapport: 'Els is Oost-Indisch doof'. Ik was eigenlijk altijd op reis in mijn gedachten, zowel in ruimte als tijd. Ik herinner me de Heksenwaag in Oudewater. Ik was een jaar of zeven toen ik me heel concreet voorstelde dat daar vroeger mensen gewogen werden die verdacht werden van hekserij. En dat gaatje in de muur, waar de kogel van de moordeenaar van Willem van Oranje was ingeslagen. Daar dacht ik over na. Mijn ouders probeerden me zo breed mogelijk op te voeden, maar ze waren buitenkerkelijk. Ze stonden niet afwijzend tegenover het geloof, hebben me geen vooroordelen opgedrongen. Als ik toen kerkelijk had willen worden, zouden mijn ouders dat helemaal geen probleem hebben gevonden. Ik mocht altijd zelf kiezen, mezelf ontwikkelen."

Later ben je wel in de Bijbel en de Koran gaan lezen, omdat je een leemte in je kennis wilde opvullen. Heeft het je veranderd?

„Als kind ben ik niet in aanraking gekomen met de Bijbel of de Koran en dat vond ik een gemis. Daarom heb ik beide boeken zorgvuldig gelezen en vergeleken. Ik heb vele overeenkomsten ontdekt, maar ook heb ik geleerd dat vele teksten corrupt zijn, later zijn toegevoegd. Ik ben ook van mening dat je deze boeken niet letterlijk moet nemen, want dan zink je weg in een moeras. In het Oude Testament en in de Koran staan geen vriendelijke aanbevelingen jegens mensen met een andere manier van leven. Die aanbeve-

„Ik ben fel tegen iedere vorm van religieus fundamentalisme, omdat het geloof dicteert. Geloof op basis van inzichten vind ik veel waardevoller”

lingen moeten we nooit overnemen, omdat ze mensonvriendelijk zijn. Ik heb diep medelijden met vrouwen die burka's moeten dragen omdat dat zogenaamd in de Koran staat. Alleen fundamentalisten interpreteren vrouwonvriendelijk. Ik ben fel tegen iedere vorm van religieus fundamentalisme, omdat het geloof dicteert. Geloof op basis van inzichten vind ik veel waardevoller. Geen enkel boek heeft mij geïnspireerd tot geloof in God, maar ik weet dat er een hogere macht is, die ik echter niet tot in details kan en hoeft te benoemen."

Hoe weet je dat er een hogere macht is?

„Ik weet dat omdat we een geweten hebben, een wonderlijk iets, een eigenschap die je kunt ontwikkelen of juist kunt onderdrukken.

Het geweten is wetenschappelijk onverklaarbaar, we kunnen bijvoorbeeld niet aantonen waar het zich in het lichaam bevindt en toch bestaat het. Dat is voor mij een teken dat er iets moet zijn dat groter is dan wij zelf. Het geweten is een instrument om te komen tot rechtvaardigheid. Ik heb een sterk ontwikkeld geweten, dat nodig is om voor de zwakkeren op te komen. De sterken redden zichzelf wel, helaas soms op een lege manier die hun magen en zakken vult, maar niet hun hoofden. Maar ook ik doe soms iets dat tegen mijn geweten in gaat, omdat ik een mens ben en geen engel.

Mijn grootste probleem is dat het aan me knaagt dat ik mijn familie tekort doe. Ik ben de hele week in Brussel en kan daardoor weinig aandacht aan hen besteden. Dat vind ik moeilijk, omdat ik graag alles goed doe. Ik ben een perfectionist en dat kost heel veel tijd en energie. Ik kan ook slecht omgaan met mensen die eigenschappen hebben die mij wezensvreemd zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor cynici. Zij maken zich vrolijk over mensen die een humanere wereld nastreven, wat in hun ogen onhaalbaar zou zijn. Dat is een pseudo-intellectuele smoes voor hun luiheid, hun gebrek aan inzet."

Richting

Geloof jij in toeval?

„Niet meer. Ik dacht vroeger dat alles wat ik schreef voortkwam uit toevallige inspiratie, maar daarvan ben ik teruggekomen. Ik heb vaak over onderwerpen geschreven die later

actueel werden zoals in de roman *Thuisvlucht* die uitkwam toen duizenden Kosovaren Albanië introkken. Als dat één keer gebeurt, zou je dat als toeval kunnen zien, maar als het meerdere keren plaatsvindt, kan het geen toeval meer zijn. Dan moet het wel te maken hebben met een andere macht die mij richting geeft. Een ander voorbeeld: ik loop uit het parlement weg naar het station en word aangeklampt door een oude man die duidelijk in paniek is. Hij is bang dat hij beroofd is. Hij leeft op straat en terwijl hij zich op het station waste, zijn zijn spullen verdwenen. Hij is niet zomaar een zwerver, want zijn taalgebruik is dat van een hoog opgeleide man. Ik bel de politie, maar die helpt de man niet, neemt alleen wat jongens mee.

Dan vertelt de man zijn levensverhaal, hoe hij

dakloos is geworden en hulp zoekt in Brussel. Ik mis trein na trein. Korte tijd later word ik door de Commissie benaderd. Er blijken tientallen gevallen zoals deze man te zijn. Het gaat om staatscorruptie van Griekenland, waardoor sommige slachtoffers in de gevangenis zitten en anderen failliet gaan. De gepensioneerde man heeft een huurhuis in Griekenland om er zijn oude dag door te brengen. Maar hij rijdt met een Duitse kentekenplaat en kan geen Griekse plaat krijgen. Als zijn auto wordt geconfisqueerd, doet hij zijn beklag in Brussel. Intussen wordt zijn Griekse huis aan iemand anders verhuurd en dan heeft hij helemaal niets meer. Kort na de gebeurtenis op het Brusselse station word ik door de Commissie gevraagd om als rapporteur die kwesties aanhangig te maken in het Parlement. Dat kan toch geen toeval zijn."

In je roman 'Thuisvlucht' schrijf je uitvoerig en positief over de bogomielen, een verdwenen religieuze stroming, ontstaan op de Balkan, die behoorlijk verlicht was. Wat spreekt je aan?

„De bogomielen werden door de rooms-katholieke kerk gezien als ketters, omdat ze weigerden de machtsstructuur te erkennen. Voor mij zijn het echter geen ketters, omdat ze een moderne godsdienst creëerden waar man en vrouw gelijk waren, waarin ruimte was voor zelfonderzoek, en omdat ze sterk leefden met het Godsbesef en barmhartigheid essentieel vonden. Dat spreekt mij aan: niet denken in van bovenaf opgelegde structuren en opkomen voor de zwakkeren. Bovendien hadden de bogomielen een goede relatie met de islam, die hen zelfs geholpen heeft toen ze vervolgd werden. Het verrast me dat er in de Middeleeuwen al godsdiensten bestonden die niet fundamentalistisch waren en dat geeft hoop voor de toekomst, ook voor de ontwikkelingen binnen de islam. Ik ben ervan overtuigd dat het fundamentalisme op den duur geen bestaansgrond heeft, omdat het de mens beknot."

Je bent al dertig jaar geëngageerd en toch is de wereld niet verbeterd. Waarom ga je eigenlijk door met het streven naar gerechtigheid?

„Het alternatief is niets doen en dat is veel erger! Ik wil en kan niet bij de goegemeente horen die het allemaal bij het oude laat. Vroeger heb ik gedacht dat ik de wereld kon verbeteren. Daar ben ik van teruggekomen. Ik kan misschien slechts hele kleine verbeteringen aanbrengen. Zo heb ik een keer een gesprek georganiseerd tussen een Albanese en een Roma. Als ik dan merk dat er begrip ontstaat, ben ik gelukkig. Ook op kleine schaal kunnen we iets betekenen voor mensen. Dat is voor mij ook gerechtigheid." <<